

POWWIN!
NOSSCI
TWINBUR

Katalog wydany z okazji wystawy

POWINNOŚĆ i BUNT

Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie 1944-2004
zorganizowanej z okazji 100-lecia ASP w Warszawie

Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, Warszawa 17 IX – 24 X 2004

Dyrektor Zachęty Narodowej Galerii Sztuki
Dr Agnieszka Morawińska

Rektor Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie
Prof. Adam Myjak

Kuratorzy wystawy, redakcja katalogu
Grzegorz Kowalski
Maryla Sitkowska

Współpraca - zespół Muzeum ASP:
Jola Gola
Joanna Kania
Agnieszka Szewczyk
Wojciech Holnicki-Szulc

Projekt ekspozycji
Grzegorz Rytel
konsultacja
Grzegorz Kowalski

Projekt plakatu
Mieczysław Wasilewski

Projekt graficzny książki
Anna Pytlak
Łukasz Kosela

Projekt okładki
Anna Pytlak

Skanowanie, skład, laminacja
Anna Pytlak
Łukasz Kosela

Wydawca
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
Krakowskie Przedmieście 5
00-068 Warszawa
muzeum@asp.waw.pl
www.asp.waw.pl

Druk i oprawa

 Winkowski Sp. z o.o.
ul. Okrzei 5
04-920 Płaz
www.winkowski.pl

Album wydrukowano na papierze LumiPress Art
w gramaturze 150 g/m² produkowanym przez firmę

STORAENSO

© Copyright by Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie i Autorzy, 2004

ISBN 83-87321-90-7

Jubileusz stulecia Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie jest okazją do podjęcia dyskusji na temat niezmiernie ważny i trudny: czym była i jest, a także, czym powinna być wyższa uczelnia artystyczna w naszych czasach. Na dwa pierwsze pytania przynosi odpowiedź wystawa stworzona przez Grzegorza Kowalskiego, znakomitego pedagoga warszawskiej ASP i Marylę Sitkowską, kuratorkę Muzeum ASP, zasłużoną badaczkę współczesnego życia artystycznego. Jest rzeczą naturalną, że wystawa ukazująca powojenne dzieje Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie odbywa się właśnie tu, w Zachęcie. Poza bliskim sąsiedztwem łączy nas podobna historia, wspólny cel i równoległość działań: Zachęta jest miejscem prezentacji dorobku artystycznego kolejnych pokoleń profesorów i uczniów Akademii od czasów jej powstania. Wiele wystaw i zdarzeń, które autorzy niniejszej prezentacji uznali za istotne dla swoich rozważań i wniosków miało miejsce w Zachęcie, również wiele prac pokazywanych na wystawie gości tu nie po raz pierwszy.

Wystawa *Powinność i bunt* jest głęboko przemyślaną i wieloaspektową analizą działalności Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie od końca II wojny światowej do dziś w kontekście politycznej i społecznej historii Polski. Dychotomia programowa zaznaczona w tytule *Powinność i bunt* może być dostrzegana na różnych płaszczyznach: politycznej, etycznej, estetycznej, pokoleniowej i technologicznej. Wielką zasługą autorów wystawy jest subtelne cieniowanie ocen w stosunku do sztuki i twórców, dzięki czemu na przykład okres socrealizmu okazuje się nie tylko czasem artystycznego zniewolenia, ale i pulsowania cennych idei, późniejszą sztukę politycznie niepokorną widzimy z innej perspektywy, a fascynującym aspektem wystawy jest oddanie pełnych napięcia dążeń twórczych i zmarnowanych możliwości w dziejach polskiego wzornictwa i projektowania. Napięcie między powinnością i buntem jest ciągle obecne: w ścieraniu się pokoleń, w konflikcie tradycji i innowacji, w trudności znalezienia kryteriów ocen, a w bliższych nam czasach w niebywalej rewolucji technologicznej stawiającej do dyspozycji artystów nowe media wraz z ich niewyobrażalnymi przedtem możliwościami. Ta sytuacja wymaga redefinicji większości pojęć związanych ze sztuką i odważnej refleksji na temat miejsca

artysty w społeczeństwie, wolności sztuki ale i odpowiedzialności twórcy. Powoduje to potrzebę powrotu do historycznych początków akademii jako miejsca wcale nie nauki rzemiosła ale dyskusji o sztuce.

Nawet najznakomitsza wystawa jest tylko głosem jednego pokolenia, a zapewne i jednego środowiska. Jest w najlepszym razie spojrzeniem z *plateau*: podsumowaniem zebranych doświadczeń i zaproszeniem do dyskusji. Otwierające się nowe pola badań i refleksji to prawdziwe i najcenniejsze pokłosie wielkich wystaw. Dopełnieniem zamysłu badawczego autorów będzie tegoroczna sesja naukowa Stowarzyszenia Historyków Sztuki poświęcona tematowi: *Polskie szkolnictwo artystyczne. Dzieje. Teoria. Praktyka*, która odbędzie się w Zachęcie. W otwartej dla publiczności debacie usłyszymy wypowiedzi wykładowców Akademii, historyków sztuki, artystów i krytyków sumujących stan badań i poglądów na temat roli uczelni artystycznych w kształtowaniu oblicza polskiej sztuki.

Pragnę gorąco podziękować Panu Adamowi Myjakowi, Rektorowi Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie za znakomitą współpracę w procesie przygotowywania i realizacji tej wystawy. Dziękuję Panom Profesorom Stanisławowi Wieczorkowi i Grzegorzowi Pabłowi za ich udział w tym przedsięwzięciu. Współpraca z profesorem Grzegorzem Kowalskim i Marylą Sitkowską daje prawdziwą satysfakcję płynącą z uczestnictwa w nadawaniu formy wizualnej ich wizji współczesnej historii sztuki. Dziękuję za wielki wkład pracy pani Joli Goli z Muzeum Akademii Sztuk Pięknych a także dr Gabrieli Świtek i Julii Leopold z Zachęty.

Vivat academia! Vivat profesores! Składając gratulacje Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie z okazji jej stulecia życzę uczelni, będącej ciągle odradzającą się wspólnotą profesorów i studentów, pięknej przyszłości i bogactwa talentów, które promieniując szeroko wykształca w nas wszystkich, w całym społeczeństwie i w jego elitach życzliwość dla artystów, wzbudzą dumę z ich osiągnięć i zainteresowanie nową sztuką.

Agnieszka Morawińska

Dyrektor
Zachęty Narodowej Galerii Sztuki
w Warszawie

Wystawa „Powinność i bunt” należy do najważniejszych wydarzeń naszego jubileuszu.

Powojenny obraz Akademii nigdy jeszcze nie był tak wnikliwie zbadany i ukazany w całej swej złożoności. Różnorodność postaw artystycznych, nieustający dyskurs o wartościach, wieczny niepokój twórczy czynił przez lata z Akademii żywe środowisko twórcze. Wykładowcy skupiali się nie tylko na dydaktyce, wielu z nich to artyści, którzy nadawali ton Polskiej Sztuce Współczesnej. Wiele wydarzeń artystycznych ostatnich lat działo się za sprawą absolwentów naszej Uczelni.

Wystawa ta ukazuje całe bogactwo powyższych dokonań, akcentując najciekawsze zjawiska na wszystkich sześciu wydziałach.

Zgadzam się z tezą kuratorów wystawy, że powinność i bunt są wartościami, które uzupełniając się tworzą zjawisko o wewnętrznej dynamice.

Wierzę, że wystawa ta dostarczy wielu wrażeń artystycznych, zmusi do refleksji i być może przyczyni się również do zweryfikowania niektórych naszych sądów.

Dzieje się tak zawsze, gdy możemy spojrzeć na sztukę z perspektywy czasu.

Jestem przekonany, że będzie to jedna z najważniejszych wystaw ostatnich lat w skali ogólnopolskiej, a dopełnieniem jest znakomite wydawnictwo, które jej towarzyszy.

Pragnę gorąco podziękować Grzegorzowi Kowalskiemu i Maryli Sitkowskiej, którzy z dużą determinacją ponad rok pracowali, przygotowując scenariusz i realizację wystawy. Nie poddawali się mimo wielu przeszkód, które pojawiają się zawsze, gdy mamy do czynienia z tak wielkim przedsięwzięciem. Dziękuję również całemu zespołowi Muzeum ASP: Joli Goli, Joannie Kani i Agnieszce Szewczyk za duży wkład pracy przy realizacji tego zamierzenia.

Adam Myjak

Rektor
Akademii Sztuk Pięknych
w Warszawie

Świadomość zbliżającego się jubileuszu 100-lecia Akademii była w kilku ostatnich latach powodem poświęconych tej okazji spotkań, narad, a nawet nieformalnych korytarzowych dyskusji. Na jednym z zebrań Senackiej Komisji Historycznej prof. Jacek Sempoliński powiedział, że jego zdaniem wystawa, by odniosła sukces i została zapamiętana, powinna wywołać „awanturę”, zaproponował nawet by tak brzmiał tytuł wystawy w Zachęcie. Słowem tym poruszył lawinę. „Awantura” zainspirowała nas do nakreślenia koncepcji wystawy, która – będąc próbą syntezy ostatniego 60-lecia – stałaby się zarazem zaczynem dyskusji i otwarciem na nowe interpretacje roli Akademii w tym okresie. Stąd też tytuł *Powinność i bunt*. „Awantura” okazała się prorocstwem i wskazaniem kierunku poszukiwań: aby i uczestnicy wystawy, i jej widzowie nie pozostali obojętni. Nie zapominaliśmy o tym ani przez chwilę, w trakcie przygotowywania scenariusza i burzliwych nad nim dyskusji w mniejszych i większych gronach, czy to Komisji Historycznej, czy to Senatu, czy wreszcie Komitetu Organizacyjnego 100-lecia. Spodziewamy się, że „przepis” prof. Sempolińskiego będzie działał do końca.

Wystawa ma charakter problemowy. W ujęciu synchronicznym ukazuje dwa oblicza Akademii. Po pierwsze – jako instytucji o oczywistych powinnościach wobec państwa, sztuki, tradycji i kultury narodowej. Po drugie – jako żywego środowiska artystów starych i młodych, którzy w poszukiwaniu nowych koncepcji sztuki buntują się wobec instytucjonalnych powinności, zastanych wzorców i stereotypów. Powinność i bunt tworzyły i tworzą obraz Akademii.

Oto przykładowe opozycje:

powinność	bunt
wobec państwa, narodu	anarchizm
sztuki (doskonałość)	szukanie pełni, spontaniczność
tradycji (akademickiej)	innowacyjność
instytucja	środowisko
klasyka	nowatorstwo
postawa państwowotwórcza	postawa kontestująca
ojczyzna	gombrowiczowska „syncyczna”
harmonia	kultywowanie chaosu

W ujęciu autorów scenariusza wystawy powinność i bunt mają konotacje pozytywne. Są wartościami, które uzupełniając się, tworzą zjawisko o wewnętrznej dynamice: Akademię żywą. Powinności wobec państwa, społeczeństwa, a także sztuki i tradycji, nie traktujemy jako serwilizmu wobec władzy, ustroju społecznego i dominującej ideologii. Na wystawie znajdują się bardzo nieliczne przykłady koniunkturalizmu i tylko w celu uwypuklenia współczesnych im postaw niezależnych oraz powinności podejmowanych z wyboru artystów.

Wystawa *Powinność i bunt* obejmuje okres ostatnich 60 lat ze 100-letniej historii Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Z tego okresu 45 lat (1944-1989) upłynęło w warunkach ustrojowych realnego socjalizmu, 15 lat (1989-2004) to okres tzw. transformacji. Jubileusz 100-lecia Akademii wypada w roku wejścia Polski do Unii Europejskiej. Tę symboliczną zbieżność chcielibyśmy potraktować jako okazję do podsumowań, ale także dyskusji.

Na wystawie znajdują się dzieła powstałe od 1944 roku do współczesności, co w sposób oczywisty pozwoli ukazać zależność między postawami twórców i rzeczywistością historyczną oraz polityczną. Dobór wątków, autorów i dzieł jest autorski i arbitralny. Pokazujemy nurty, które zrodziły się w środowisku Akademii, bądź były rozwijane przez absolwentów tuż po ukończeniu studiów. Nacisk położony jest na dzieła wczesne, prace dyplomowe i studenckie zarówno obecnych profesorów ASP, jak i jej absolwentów, którzy po ukończeniu studiów pracowali samodzielnie.

Podstawową tkankę ekspozycji tworzą dzieła rzeźbiarskie, malarskie i graficzne. Uzupełniane są dokumentami fotograficznymi (np. instalacji, pomników) i filmami. W każdym dziale wystawy przewidziana jest projekcja video, na którą składają się filmy dokumentalne ukazujące kontekst historyczny, społeczny i polityczny prezentowanych dzieł, a szerzej – działalności ASP w danym okresie.

Wystawa nie jest systematyczną, uporządkowaną i wyważoną prezentacją wszystkich zjawisk w sztuce polskiej ostatniego 60-lecia, które wzięły swój początek z warszawskiej Akademii. Wyodrębnia punktowym światłem te, które – zdaniem autorów scenariusza i jego licznych konsultantów – najpełniej oddają bogactwo myśli i dokonań środowiska uczelni. Z pewnością nie uniknęliśmy pominięć. Te, o których wiemy, są wynikiem naszej niedostatecznej wiedzy i rozeznania, lub też – świadomości, iż prezentacja tematu wymaga badań, które przekraczają możliwości, głównie czasowe, zespołu Muzeum ASP. Nie znalazły się na wystawie tak ważne dziedziny, jak medalierstwo jako gałąź rzeźby, typografia i projektowanie książki jako dyscypliny grafiki użytkowej, scenografia.

Wymienionym i innym brakom łatwo zaradzić. W dobie Internetu (spodziewamy się, że książka „zawiśnie” na stronie www Akademii z możliwością aktualizowania) i przy zaczynającym działalność kwartalniku „Aspiracje” – wszelkie uzupełnienia, rozszerzenia, przyczynki i polemiki mogą znaleźć forum publiczne, przyczyniając się tym samym do poszerzenia (samo)wiedzy środowiska uczelni.

Jednym z postulatów, jakie wysuwano pod adresem kształtującego się komitetu organizacyjnego 100-lecia, była książka „mozaika” – zbiór tekstów i ilustracji, który łączyłby cechy fachowego opracowania z materiałami o charakterze wspomnieniowym, anegdotycznym, towarzyskim. Zamiar ten nie dotyczył oczywiście katalogu wystawy jubileuszowej w Zachęcie. Jednak utkwiał nam w pamięci wystarczająco mocno, że w prezentowanym tu kształcie książki odnaleźć można również ślady planowanej „mozaiki”.

Grzegorz Kowalski, Maryla Sitkowska
Kuratorzy wystawy

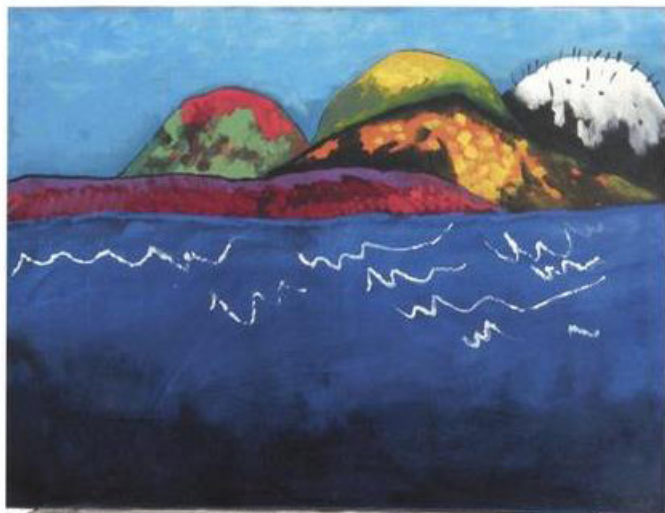
Paweł Kowalewski, *Widziałem nieprawego w wielkiej potędze, rozpiął się jak cedr zielony*, 1985, wł. autora, kat. 526. Fot. wł. autora.

Paweł Kowalewski, *Myślę o Bogu i jęczę, rozpamiętuje i duch we mnie mdleje*, 1985, wł. autora, kat. 525. Fot. wł. autora

Paweł Kowalewski, *Zdżicho skacze co noc z butelkami z benzyną*, 1982, wł. Wojciech Włodarczyk, kat. 523. Fot. W. Holnicki-Szulc.

NAJDŁUŻSZY TYTUŁ ŚWIATA CZYLI ŁĄCZY NAS TYSIĄCE MOSTÓW...

Paweł Kowalewski, *Najdłuższy tytuł świata czyli łączy nas tysiące mostów...*, z cyklu *Sztuka osobista czyli prywatna*, 1983 (dyplom), wł. MASP, kat. 524. Fot. W. Holnicki-Szulc.

Paweł Kowalewski, *Grupa czyli sześć złotych pędzli*, 1986/87, wł. Muzeum Okręgowe, Bydgoszcz, kat. 527. Fot. DDIW Galerii Zachęta.

WAWOQ
IOSOM
BUNTI

18251
100-007